

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ,
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

**ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ 2019**

Εξεταζόμενο αντικείμενο (Κωδικός): Φιλολογικά - Λογοτεχνία (513)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Κυριακή, 1^η Δεκεμβρίου 2019, 10:00 - 13:00

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΞΙ (6) ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΡΙΘΜΗΣΗ 8-13.

Η Γλώσσα, η Λογοτεχνία και τα Λατινικά εξετάζονται μαζί.

Ο συνολικός χρόνος εξέτασης και για τα τρία (3) αντικείμενα είναι τρεις (3) ώρες.

Ειδικές οδηγίες:

- **Όλες** οι απαντήσεις των εξεταστικών δοκιμίων της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας να δοθούν **στο ίδιο Τετράδιο Απαντήσεων**.
- Να απαντήσετε σε **όλα** τα ερωτήματα του εξεταστικού δοκιμίου.

8. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις, σημειώνοντας στο τετράδιο απαντήσεων «**Ορθό**» ή «**Λάθος**» **δίπλα στο γράμμα** που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση. Στην περίπτωση των λανθασμένων προτάσεων **να υποδείξετε σε τι συνίσταται το λάθος και να το διορθώσετε**.

α. Η αυτόματη καταγραφή ονείρων, εικόνων, συγκινήσεων αποτέλεσε βασικό στοιχείο του κινήματος του Συμβολισμού.

β. Ένα από τα χαρακτηριστικά των παραλογών είναι το εξωλογικό στοιχείο.

γ. Ο ψεύτικος ήρωας ή/και τα μαγικά μέσα που απαντώνται στα παραμύθια αποτελούν τυπικές «λειτουργίες» του είδους.

δ. Στο ιστορικό μυθιστόρημα του Ρομαντισμού κυριαρχεί η απόρριψη του παρελθόντος και η εξιδανίκευση του παρόντος.

ε. Του ελεύθερου στίχου προηγήθηκε ο ελευθερωμένος στίχος.

στ. Ο Κώστας Μόντης καλλιέργησε συστηματικά την αποφθεγματική ποίηση με αφετηρία το *Δεύτερο γράμμα στη μητέρα*.

(μονάδες 18)

9. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία που σας δίνονται στις παρακάτω τρεις στήλες, αναγράφοντας στο τετράδιο απαντήσεων **δίπλα στον αριθμό** της πρώτης στήλης **το σχήμα λόγου και την επεξήγησή του**.

Στίχοι	Σχήμα λόγου	Επεξήγηση σχήματος
1. – Φταίει το ζαβό το ριζικό μας! – Φταίει ο Θεός που μας μισεί! – Φταίει το κεφάλι το κακό μας! – Φταίει πρώτ' απ' όλα το κρασί!	κύκλος	το όργανο που παράγει μια ενέργεια αντί για την ίδια την ενέργεια
2. Αχός βαρύς ακούγεται πολλά τουφέκια πέφτουν	υπερβατό	η σύνταξη ακολουθεί το νόημα και όχι το γραμματικό γένος του υποκειμένου
3. Μοναχή τον δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή	συνεκδοχή/ μετωνυμία	δύο όροι σε στενή συντακτική σχέση αποχωρίζονται με την παρεμβολή άλλων λέξεων
4. Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει	επαναφορά	ο στίχος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη
5. Ο κόσμος φκιάνουν εκκλησιές, φκιάνουν και μοναστήρια	σχήμα κατά το νοούμενο	λέξη που επαναλαμβάνεται στην αρχή στίχων/ημιστιχίων

(μονάδες 15)

10. Να καταγράψετε στο τετράδιο απαντήσεων **δίπλα από το γράμμα** καθενός από τα παρακάτω αποσπάσματα **το είδος και τον τύπο (σχήμα)** της ομοιοκαταληξίας.

α. Αν έν πικρός ο πόθος, γοιον λαλούσιν,
πώς έν γλυκιά τα πάθη τα δικά του;
κι αν έν γλυκός, πώς έν σκληρή η καρδιά του;
κι αν έν σκληρός, πώς όλοι τον ποθούνσιν;
(*Ρίμες αγάπης*)

β. Την είδα την ξανθούλα,
την είδα 'ψές αργά,
που εμπήκε στη βαρκούλα
να πάει στην ξενιτιά.
(Δ. Σολωμός)

γ. Ήρθες... κι εγώ τον ερχομό σου νιώθω
σαν κάτι που δεν φτάνω με τον πόθο,
σαν αποκάλυψη αγνώστου κόσμου,
που άστραψεν άξαφνα μπροστά στο φώς μου!
(Ρ. Φιλύρας)

δ. Μέσα σας κλαίει το μαύρο φτωχολόι,
κι όλα σας, κ' η χαρά σας, μοιρολόι
πικρό κι αργό·
μαύρος, φτωχός και σκλάβος και ακαμάτης,
στενόκαρδος, αδούλευτος, – διαβάτης
μ' εσάς κι εγώ.
(Κ. Παλαμάς)

(μονάδες 16)

11.1. Φιλόλογος στην Γ' Λυκείου διδάσκει το πεζογράφημα «+13-12-43» του Γιώργου Ιωάννου και επιλέγει να αξιοποιήσει ένα απόσπασμα από την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* που αναφέρεται στις συνθήκες της κατοχικής και της μεταπολεμικής Ελλάδας. Να επιλέξετε την **ορθή** από τις παρακάτω θέσεις με βάση τη φιλοσοφία και τις μεθοδολογικές αρχές του Αναλυτικού Προγράμματος.

α. Η επιλογή του ενδείκνυται, γιατί με τη συνεξέταση Ιστορίας και Λογοτεχνίας οι μαθητές/τριες θα διαπιστώσουν την υπεροχή του λογοτεχνικού λόγου σε σύγκριση με τον επιστημονικό.

β. Η επιλογή του ενδείκνυται, γιατί με τη συνεξέταση Ιστορίας και Λογοτεχνίας οι μαθητές/τριες κατανοούν την ιστορικότητα του λογοτεχνικού κειμένου και τους τρόπους με τους οποίους τα ιστορικά γεγονότα μεταπλάθονται σε λογοτεχνία.

γ. Η επιλογή του δεν ενδείκνυται, γιατί στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος η συνεξέταση αποκλείεται, καθώς άλλους διδακτικούς στόχους υπηρετεί η Ιστορία και άλλους η Λογοτεχνία.

δ. Η επιλογή του δεν ενδείκνυται, γιατί η αξιοποίηση της ιστορικής πηγής απομακρύνει τους μαθητές/τριες από την αισθητική απόλαυση του λογοτεχνικού κειμένου.

(μονάδες 4)

11.2. Να επιλέξετε ποια **δύο (2)** από τα παρακάτω κείμενα της Γ΄ Λυκείου πηγάζουν από ιστορικές συνθήκες της ίδιας περιόδου στην Ελλάδα με εκείνη του πεζογραφήματος του Γιώργου Ιωάννου και θα μπορούσαν να συνεξεταστούν με αυτό.

- Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, *Αστροφεγγιά*
- Γιάννης Ρίτσος, *Αποχαιρετισμός*
- Διδώ Σωτηρίου, *Οι νεκροί περιμένουν*
- Μανόλης Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»
- Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Στα στέφανα της κόρης του»
- Τάκης Σινόπουλος, «Φίλιππος»

(μονάδες 6)

12. **Νίκος Εγγονόπουλος,**
«Ποίηση 1948»

τούτη η εποχή
του εμφυλίου σπαραγμού
δεν είναι εποχή
για ποίηση
κι άλλα παρόμοια:
σαν πάει κάτι
να
γραφεί
είναι
ως αν
να γράφονταν
από την άλλη μεριά
αγγελτηρίων θανάτου

γι' αυτό και
τα ποιήματά μου
ειν' τόσο πικραμένα
(και τότε –άλλωστε– δεν ήσαν;)
κι είναι
–προ πάντων–
και
τόσο
λίγα
(*ΕΛΕΥΣΙΣ*, 1948)

Μανόλης Αναγνωστάκης,
«Στον Νίκο Ε... 1949»

Φίλοι
Που φεύγουν
Που χάνονται μια μέρα
Φωνές
Τη νύχτα
Μακρινές φωνές
Μάνας τρελής στους έρημους δρόμους
Κλάμα παιδιού χωρίς απάντηση
Ερείπια
Σαν τρυπημένες σάπιες σημαίες

Εφιάλτες,
Στα σιδερένια κρεβάτια
Όταν το φως λιγοστεύει
Τα ξημερώματα.
(Μα ποιος με πόνο θα μιλήσει για όλα αυτά;).

(*Παρενθέσεις*, 1949)

Νίκος Εγγονόπουλος, «Εμφύλιος Πόλεμος», 1949.

12.1. Να κατονομάσετε **τρία (3)** χαρακτηριστικά των παραπάνω ποιημάτων του Εγγονόπουλου και του Αναγνωστάκη που καταδεικνύουν την ένταξή τους στη μοντέρνα ποίηση.

(μονάδες 6)

12.2. Να εντοπίσετε **τρεις (3)** ποιητικές εικόνες στο ποίημα του Αναγνωστάκη που συνομιλούν με ανάλογα στοιχεία στον πίνακα του Εγγονόπουλου και αποδίδουν τη φρίκη του Εμφυλίου. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις **εξήντα (60)** λέξεις.

(μονάδες 12)

13. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Τα πτερόεντα δώρα» (απόσπασμα)

Ξένος του κόσμου και της σαρκός, κατήλθε την παραμονήν από τα ύψη, συστείλας τας πτέρυγας όπως τας κρύπτει, θεῖος ἄγγελος. Ἐφερε δώρα από τα ἄνω βασίλεια διά να φιλεύσει τους κατοίκους της πρωτευούσης. Ἦτον ο καλός ἄγγελος της πόλεως.

[...] Ανέβη εις μέγα κτίριον πλουσίως φωτισμένον. Ἦσαν εκεί πολλά δωμάτια με τραπέζας, κ' ἐπάνω των ἔκυπτον ἄνθρωποι μετρούντες ἀδιακόπως χρήματα, παίζοντες με χαρτία. Ωχροί και δυστυχεῖς, ὅλη ἡ ψυχὴ των ἦτο συγκεντρωμένη εις τὴν ἀσχολίαν ταύτην. Ο Ἄγγελος ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον με τας πτέρυγας του διά να μὴ βλέπει κ' ἔφυγε δρομαίως.

Εἰς τὸν δρόμον συνήντησε πολλοὺς ἀνθρώπους, ἄλλους ἐξερχομένους ἀπὸ τα καπηλεία, οἰνοβαρεῖς, και ἄλλους κατερχομένους ἀπὸ τα χαρτοπαίγνια, μεθύοντας χειροτέραν μέθην. Τινὰς εἶδε ν' ἀσχημονοῦν, και τινὰς ἤκουσε να βλασφημοῦν τὸν Ἄι-Βασίλην ὡς ππαίστην. Ο Ἄγγελος ἐκάλυψε με τας πτέρυγας τα ὠτα, διά να μὴν ἀκούει, και ἀντιπαρήλθεν.

Υπέφωσκεν ἤδη ἡ πρωία της πρωτοχρονιάς, και ο Ἄγγελος διά να παρηγορηθεῖ, εἰσήλθεν εις μίαν ἐκκλησίαν. Ἀμέσως πλησίον της θύρας εἶδεν ἀνθρώπους να μετροῦν νομίσματα, μόνον πως δὲν εἶχον παιγνιόχαρτα εις τας χεῖρας· και εις τὸ βάθος, ἀντίκρυσεν ἕνα ἄνθρωπον χρυσοστόλιστον και μιτροφοροῦντα ὡς Μήδον σατράπην της ἐποχῆς του Δαρείου, ποιοῦντα διαφόρους ἀκκισμοὺς και ἐπιτηδευμένας κινήσεις. Δεξιὰ και ἀριστερὰ ἄλλοι μερικοὶ ἔψαλλον με πεπλασμένας φωνάς: *Τὸν Δεσπότην και ἀρχιερέα!*

Ο Ἄγγελος δὲν εὔρε παρηγορίαν. Ἐπήρε τα πτερόεντα δώρα του –τὸ ἄστρον τὸ προωρισμένον να λάμπει εις τας συνειδήσεις, τὴν αὔραν, τὴν ἰκανὴν να δροσίξει τας ψυχάς, και τὴν ζωὴν, τὴν πλασμένην διά να πάλλει εις τας καρδίας, ἐτάνυσε τας πτέρυγας, και ἐπανήλθεν εις τας οὐρανίας ἀψίδας.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Ἄπαντα*, κριτ. ἐκδ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, τ. Δ', Δόμος, Αθήνα 2005.

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Μαουτχάουζεν* (απόσπασμα)

Ἐνα βράδῳ τὸ στρατόπεδο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιλοῦσε για τὸν Ἕλληνα που δούλευε στο συνεργεῖο των τιμωρημένων. Τα νέα τὰ ἔφεραν αυτοὶ που δούλευαν στο λατομεῖο κι εἶδαν ἀπὸ κοντὰ τι ἐγίνε. Ὅταν τὸ προσκλητήριο τελείωσε κι οἱ κρατούμενοι γύρισαν στις παράγκες, ο ἕνας τα εἶπε στον ἄλλον. Ο ἄλλος ἔτρεξε να τα πει στην παρέα του. Ἡ παρέα σκόρπισε να μοιράσει τα νέα στις παράγκες. Οἱ παράγκες ἀδειάσανε, οἱ κρατούμενοι μαζεύτηκαν στους δρόμους να τα κουβεντιάσουν. Τέτοια νέα ἀναταράζανε τὸ Μαουτχάουζεν. Ἦταν σα μια κρυφὴ διανομὴ ἐλευθερίας.

Εμεῖς μάθαμε «τι ἐγίνε» ἀπὸ τους Σέρβους μινὰδόρους που μέναμε μαζί στην ἴδια παράγκα.

Ήταν μετά από το μεσημεριανό φαΐ. Ο Ες-Ες επικεφαλής του συνεργείου των τιμωρημένων είχε ώς εκείνη την ώρα ξεκάμει δεκαεφτά Εβραίους και Ρώσους αιχμαλώτους πολέμου.

Μόλις κάποιος παραπατούσε, έβαζε τους άλλους να τον σύρουνε στα συρματοπλέγματα του φράχτη. Εκεί ο Ες-Ες τον έχωνε ανάμεσα στο φράχτη και τον πυροβολούσε. Ύστερα έγραφε σ' ένα μπλοκ: «Ο υπ' αριθ. 137.566 κρατούμενος αποπειραθείς να δραπετεύσει εξετελέσθη επί τόπου». Αυτή τη σημείωση την κρατούσε για τη βραδινή αναφορά. Έγραφε, όμως, άλλη μια και την καρφίτσωνε πάνω στον σκοτωμένο: «Μόνο η πειθαρχία οδηγεί στην ελευθερία».

Σ' ένα ανέβασμα της σκάλας, ένας Εβραίος παραπατά. Ο Αντώνης τού 'καμε νόημα να πλησιάσει. Ο Εβραίος πλησίασε κι ο Αντώνης κράτησε το δικό του αγκωνάρι με το δεξιό και με τ' αριστερό ανασήκωσε το αγκωνάρι του Εβραίου. Όμως αυτό έγινε κοντά στη μέση της σκάλας. Έμεινε ακόμα πολύ ανέβασμα. Ο Ες-Ες τους είδε και τους χώρισε. Διάταξε τον Εβραίο να τρέξει. Αυτός ανέβηκε λίγα σκαλοπάτια, ύστερα άφησε την πέτρα να πέσει και γονάτισε στο σκαλί. Ο Ες-Ες τον πλησίασε και του είπε ν' ανοίξει το στόμα. Ο Εβραίος άνοιξε το στόμα. Ο Ες-Ες έβγαλε το περίστροφο, τό 'χωσε στο στόμα του Εβραίου και πυροβόλησε.

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Μαουτχάουζεν*, Κέδρος, Αθήνα 1981.

13.1. Συνεξετάζετε στην Γ΄ Γυμνασίου το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Τα πτερόεντα δώρα» με ένα απόσπασμα από την αυτοβιογραφική μαρτυρία του Ιάκωβου Καμπανέλλη *Μαουτχάουζεν*. Με την ολοκλήρωση του μαθήματος, αξιολογείτε μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις κατά πόσον οι μαθητές/τριες έχουν εμπεδώσει ορισμένα από τα βασικά στοιχεία της «γραμματικής» της αφηγηματικής γλώσσας.

Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω απαντήσεις των μαθητών/τριών, σημειώνοντας στο τετράδιο απαντήσεων «**Ορθό**» ή «**Λάθος**» **δίπλα στο γράμμα** που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση.

α. Ο αφηγητής στα «Πτερόεντα δώρα» είναι αυτοδιηγητικός.

β. Στο *Μαουτχάουζεν* η εστίαση είναι μηδενική.

γ. Οι αφηγηματικοί τρόποι που εντοπίζονται στα «Πτερόεντα δώρα» είναι η περιγραφή και η διήγηση.

δ. Στο *Μαουτχάουζεν* ο αφηγητής εκφράζει ένα συλλογικό υποκείμενο (αφήγηση «του εμείς»).

ε. Στα «Πτερόεντα δώρα» χρησιμοποιείται η θαμιστική (επαναληπτική) αφήγηση.

στ. Στο *Μαουτχάουζεν* υπάρχει εσωτερικός μονόλογος.

(μονάδες 12)

13.2. Να δηλώσετε ποιο από τα δύο (2) κείμενα, του Παπαδιαμάντη ή του Καμπανέλλη, θεωρείτε ως το πλέον κατάλληλο για την υλοποίηση του δείκτη επιτυχίας «**οι μαθητές να κατανοούν τη μη γραμμικότητα του αφηγηματικού χρόνου και τη σημασία των αναχρονιών**». Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας σε **τριάντα (30)** περίπου λέξεις, τεκμηριώνοντάς την μέσα από το συγκεκριμένο κείμενο.

(μονάδες 5)

13.3. Να προσδιορίσετε ποια δραστηριότητα από τις ακόλουθες δεν ενδείκνυται στο πλαίσιο της επαγωγικής μεθόδου διδασκαλίας για την εμπέδωση του παραπάνω δείκτη επιτυχίας στα εν λόγω δύο (2) κείμενα. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας σε **τριάντα (30)** περίπου λέξεις.

- α.** Καταγραφή από τους/τις μαθητές/τριες των βασικών περιστατικών της πλοκής με τη σειρά που αυτά εξιστορούνται στο κείμενο όπου η αφήγηση είναι μη γραμμική.
- β.** Κατανόηση της γραμμικότητας και της μη γραμμικότητας του αφηγηματικού χρόνου μέσα από τη σύγκριση των δύο κειμένων από τους/τις μαθητές/τριες.
- γ.** Επεξήγηση από τον/την εκπαιδευτικό στην αρχή του μαθήματος των όρων *γραμμικότητα του αφηγηματικού χρόνου* και *αναχρονία* και έπειτα εξέταση του κατά πόσον τα στοιχεία αυτά εντοπίζονται στα δύο κείμενα.

(μονάδες 6)

ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ